

Cihlová kráska LODŽ

Jsou města, která nenajdete na hlavních trasách, a přesto stojí za návštěvu. A taková je přesně polská Lodž. Po staletí byla nevýrazným městečkem, ale vše se změnilo počátkem 19. století, kdy se stala centrem textilního průmyslu. TEXT JUDITA MATYÁŠOVÁ

Stovky továren po celém městě jsou dnes opravené. Už v nich nehučí stroje, ale jsou tam kavárny, galerie, restaurace a vědecká centra pro děti i dospělé. Lodž má také pohnutou historii, za války tu byly tisíce Židů v místním ghettu a dodnes se zde připomíná jejich památka.

Filmová inspirace

Naše první zastávka bude v obřím továrním komplexu EC 1 nedaleko hlavního vlakového a autobusového nádraží. Už jste někdy byli v takzvaném vědeckém parku? Například v Liberci nebo v Brně? Pak možná víte, že to jsou místa, kde si můžete vyzkoušet nejrůznější vědecké pokusy. Rozdíl je ale v tom, že tato centra jsou většinou v novostavbách. Zde v Lodži vejdete do bývalé elek-

trárny a vidíte přímo do „útrobí“ kotelní nebo řídicího centra, které vypadá jako vesmírná loď. Před vámi jsou trubky, kabely, svítlny, vše v takové podobě, jak to tu fungovalo před více než sto lety. Dozvíte se, jak dělníci pracovali v elektrárně, a vyzkoušíte si, co vše je potřeba pro výrobu energie.

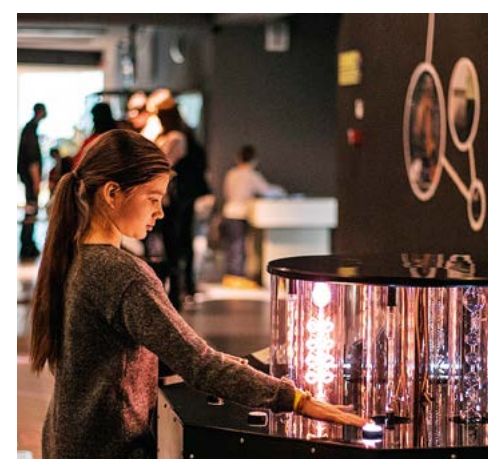
Pokud chcete trochu zkrotit svoje rozdivočelé děti, kterým se budou tyhle počítačové i opravdové hry se světlem, elektřinou a dalšími elementy líbit, pak s nimi zajděte do planetária, které je hned v sousední budově. Jen co se v sále setmí, tak zakloníte hlavu a obdivujete čarokrásnou hvězdnou oblohu a posloucháte vyprávění o vzdálených galaxiích. Výklad je v polštině, můžete si ale půjčit sluchátka, kde je tlumočení do angličtiny a němčiny.

Na závěr se ještě zastavte u velkého modelu tohoto továrního komplexu a podívejte se, jak se měnil v uplynulých dekádách. Revitalizace továren, které v 90. letech skomíraly, je totiž něco, co se v Lodži opravdu podařilo. Nikdo už nestál o textilní výrobu a radnice řešila, co s pětistovkou továrních budov. Inspirace přišla od amerického režiséra Davida Lynche, který sem poprvé

přijel v roce 2000 na filmový festival. Atmosféra industriálních budov mu naprosto učarovala, nejen, že tu natočil svůj nový film *Inland Empire*, ale rozhodl se, že zde vybuduje filmové studio. Z ambiciózního plánu sice sešlo, ale tento nápad se zalíbil vedení města. Během pár let tu udělali z nevýhody výhodu. Dnes jsou právě znovuoživené továrny to, čím se Lodž odlišuje od ostatních polských měst.

Nahoře a vlevo: Vědecké a technologické centrum EC1 v bývalé elektrárně. Vlevo dole: Radni v Lodži se rozhodli, že z továren vybudují kulturní a obchodní centra. Jedním z nich je areál Manufaktura.

Interiér bývalé elektrárny je z počátku minulého století. Tady se bude líbit dětem i dospělým, kteří rádi zkoumají a experimentují.

PRVNÍ KINO V POLSKU

Lodž byla a dodnes je důležitým centrem filmu. V roce 1890 tu začalo fungovat první stálé kino na území dnešního Polska. Po druhé světové válce zde byla založena filmová škola, která letos slaví 70. výročí. Pokud jste milovníci kinematografie, mám pro vás několik tipů: podívejte se na film *Zaslíbená země* Andrzeje Wajdy, který sleduje osudy továrníků a dělníků v Lodži v 19. století, a pak se vydejte na adresu Piotrkowska 120. Ve vnitrobloku funguje letní kino, kde několikrát za měsíc promítají filmy s anglickými titulky. Nebo se ubytujte

v protilehlém domě, kde je Hotel Staré kino. Každý z pokojů má jiný styl, designéři si opravdu vyhráli, protože se nechali inspirovat filmovými trháky. Můžete si vybrat například pokoj s filmovými plakáty *Jih proti Severu*, *Někdo to rád horké* nebo *Růžový panter*. V ceně ubytování máte také výjimečnou příležitost: stačí si na recepci vybrat, který film chcete vidět, a večer se můžete pohodlně posadit do kina, právě do toho starého kina, které zmíníte v úvodu. Dámy prý mají nejradši *Casablancu* a pánové si nejčastěji objednávají *Kmotra*.

BAREVNÉ FASÁDY

Dalším místem, kam se vypravíme, je areál Manufaktura, kde najdete galerii současného umění, obchody, restaurace a hotel Andel's. V první chvíli budete mít pocit, že jste se ocitli v New Yorku nebo v Los Angeles. Všude kolem vás jsou obří tovární budovy z červených cihel a některé mají požární schodiště. Přesně takové, jaké znáte z filmu *Pretty Woman*, když šel Richard Gere za Vivien. Pojďme ale dál do centra města, na nejdelší nákupní ulici v Evropě, která se jmenuje Piotrkowska. „Všichni významní podnikatelé tu měli své paláce a také kanceláře. Místní téhle ulici říkají internet 19. století, protože kdo na ní nebyl, tak jako by nebyl,“ vysvětluje průvodce Krzysztof Olkusz a pokračuje: „Lodž byla místem, kde se promíchaly čtyři národnosti: ruská, polská, německá a židovská. Lidé sem přicházeli za prací, a pokud byli šikovní, pak zbohatli velmi rychle. Nejvýznamnějším podnikatelem byl Němec Karl Scheibler, číslo dvě měl polský židovský obchodník

Izrael Poznanski. Většina továrníků buďovala nejen výrobní haly, ale také ubytování pro dělníky a jejich rodiny, školky, školy a nemocnice, protože jim bylo jasné, že potřebují dělníka, který se usadí v Lodži se svými blízkými a je zdravý, tudíž schopný práce.“

Míjíme jeden palác za druhým a zahňeme do Rooseveltovy ulice, kde jsou malá bistra i restaurace s terasou. Těto oblasti se říká OFF Piotrkowska a označuje místo,

kteřé je pár kroků od hlavní třídy, ale rozhodně není na okraji gurmánského zájmu. Příjemná je například Drukarnia (Tiskárna), kde mají v nabídce nejen polské a ruské pirohy, ale také moc dobrou pizzu. V této ulici, v čísle 5, uvidíte také jeden ze 150 nasprejovaných obrazů na fasádě, kterým se říká mural. Radnice ve spolupráci s místní nadací Urban Forms totiž zve do Lodže umělce z celého světa, aby vymysleli něco originálního

na oprýskané zdi domů. A nebojte se, žádné klikyháky, jaké možná znáte z tuzemských fasád, toto jsou opravdu umělecká díla, od portrétů až po fantaskní krajiny.

Jen pár kroků od hlavní nákupní třídy jsou příjemné kavárny a restaurace v oblasti OFF Piotrkowska.

Sestup do hlubin

Ještě než vyrazíte na další místo, zastavte se na něco dobrého, například v mléčném baru Kultura, v ulici Andrzeja Struga mají ovocné knedlíky a malinovou šťávu. Po obědě budete mít hodně sil na sestup do podzemí na Plac Wolności. Čeká vás trasa dlouhá 140 metrů, která vede kanalizační chodbou z roku 1926, cestou uvidíte řadu dobových fotografií.

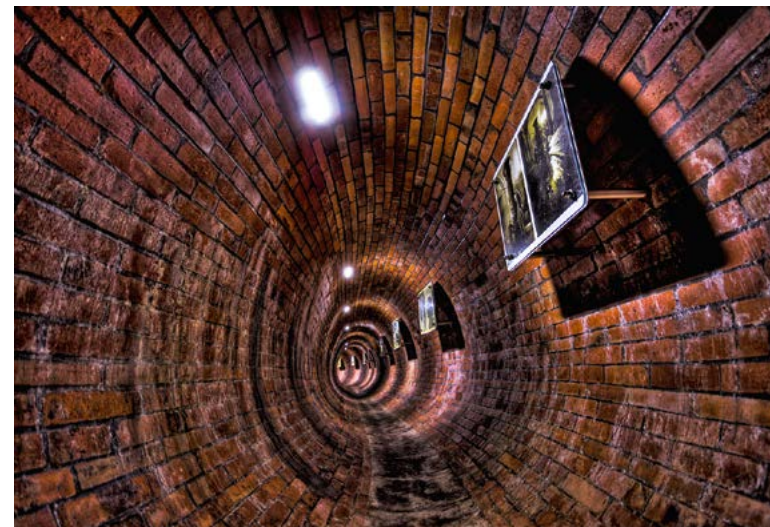
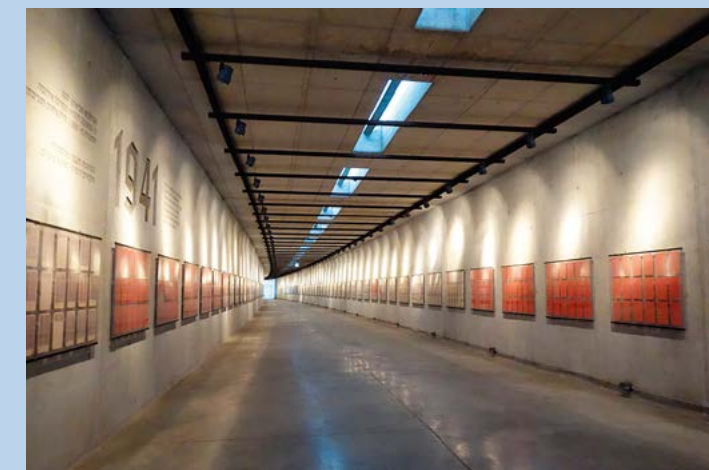

FOTO AUTORKA, ARCHIV WWW.LODZ.TRAVEL / WWW.LODZ.PL, ARCHIV HOTEL STARE KINO

PRŮHLED KOMÍNEM A PAK UŽ JEN TICHO

Lodž se proslavila nejen díky textilním magnátům, ale také jako nechvalně známé místo, kam nacisté deportovali Židy a Romy z různých koutů Evropy. Z Prahy odjelo pět tisíc Židů v roce 1941, museli se nastěhovat do Balut, což byla čtvrt nevalné pověsti. Během pár měsíců tu zemřely tisíce lidí na podvýživu a nejrůznější choroby. Podrobnější informace o historii židovské komunity, ale také o jejich současných aktivitách se dozvíte v Centru Dialogu Marka Edelmana. To hlavní je ale na židovském hřbitově, který má rozlohu 44 hektarů a je druhý největší v Evropě (hned po berlínském) a najdete tu hrobky slavných židovských podnikatelů včetně Poznanského. Jsou tu také stovky náhrobků obětí z ghetta, které se nepodařilo identifikovat. Po prohlídce hřbitova se vydejte ulicí Zmienna na železniční zastávku Radegast. Odsud odjížděly transporty směr Osvětim. Přímo ze stanice vede slepá kolej, která pokračuje v betonové chodbě. Když vejdete, tak uvidíte na stěnách tunelu nekonečné seznamy tisíců obyvatel lodžského ghetta. Po pár metrech chůze se podívejte vzhůru. Nad vámi je průhled komínem a pak už jen ticho. A tváře těch, kteří se odsud nikdy nevrátili.

Vlevo od betonové chodby uvidíte portréty židovských dětí. Přímo na stanici Radegast je maketa ghetta.

